

N:o 246.

Af herr **C. Hj. Setterberg**, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen m. m.*

Vid förlidet års Riksdag tillät jag mig framlägga en motion angående en valmetod, som syntes mig vara enklare, lättfattligare och mera tilltalande än den af Kungl. Maj:t föreslagna och därför enligt mitt förmenade hellre än denna borde komma till användande vid det proportionella valsättets införande.

Mitt förslag bemöttes emellertid af konstitutionsutskottet med den invändningen, att metoden ifråga »lider påtagligen af det felet, att den icke innehåller någon garanti emot valmissbruk genom användande af oriktig partibeteckning» och att »för ett väl organiseradt parti lär den frestelsen ligga nära till hands att på detta sätt åt sina kandidater förvärfva större antal röster än som motsvarar partiets verkliga styrka». Detta är allt, hvad konstitutionsutskottet hade att genmäla mot motionen. Men mig synes denna i sväfvande ordalag hållna invändning — som jag här nedan skall söka gendrifva — vara af så ringa betydelse, att jag icke tvekar att vördsamt anhålla att ånyo få framlägga samma förslag, ehuru i en något förändrad form.

Jag finner mig så mycket mera härtill uppmuntrad som under diskussionen i kammaren ingen invändning gjordes hvarken mot mitt förslag eller mot mitt bemötande af konstitutionsutskottets ofvan nämnda uttalande. De påståenden, jag i min motion då framlade, synas mig fortfarande praktiskt taget stå ovederlagda. Under sådana omständig-

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 84 Häft. (N:o 246.) 1

heter blir det mig till en plikt att underställa mitt förslag förnyad pröfning, en plikt som jag med lätt hjärta fullgör, då jag allt mera styrkts i den uppfattningen, att metoden i fråga skall af en fördomsfri granskning erkännas bjuda just den lösning af det proportionella valsättets tekniska fråga, som det allmänna medvetandet kräver men icke funnit i Kungl. Maj:ts förslag, inför hvilket de allra flesta ställt sig spörjande och hvars svårfattlighet, omständlighet och osäkerhet utgör den väsentliga grunden till den ljumhet, hvarmed det proportionella valsättet öfverhufvud omfattats äfven af dem, som obetingadt erkänna dess rättvisa och som på den grund skulle önska att se det infördt. Det torde vara alldeles visst, att bedömandet af det proportionella valsättets princip på det intimaste sammanhänger med den uppfattning, man har om formerna för dess tillämpning. Äfven den, som erkänner principens riktighet och därför kan vara med om ett första uttalande till dess förmån, vill dock gärna, innan principen genom ett förnyadt beslut definitivt blir besegrad, förvissa sig om, att formen för dess praktiska tillämpning, d. v. s. själfva valmetoden blir fullt tillfredsställande.

Frågan om valmetoden är därför ingalunda en oväsentlig fråga, som kan skjutas i bakgrunden, utan med dess rationella lösning sammanhänger på det närmaste principfrågans framgång. Jag tänker mig därför, att, om Riksdagen i år i hufvudsak antog Kungl. Maj:ts förslag, en ny undersökning borde företagas med afseende på själfva valmetoden under den tid, som förflyter, till dess frågan under en kommande riksdagsperiod kan behandlas.

Innan jag emellertid formulerar mitt yrkande i detta afseende, vill jag till stöd för min framställning utveckla några synpunkter angående det proportionella valsättet öfver hufvud taget, vidare något skärskåda den af Kungl. Maj:t förordade metoden och slutligen närmare utreda det förslag, min motion afser.

Det proportionella valsättet afser att låta olika partigrupper så långt möjligt bli representerade i förhållande till sin styrka. Men icke nog härmed. Detta valsätt gifver också åt valmanskåren en möjlighet att i högre grad än genom majoritetsval kan bli fallet öfva verkligt inflytande på representationens sammansättning. Att den rösträtt, majoritetsvalen medgifva, till mycket stor del är skenbar, är lätt att uppvisa.

Som bekant bruka långt ifrån alla de röstberättigade deltaga i de politiska valen. Vid senaste allmänna val till Andra Kammaren underläto mera än 50 procent af de röstberättigade att rösta. Men härtill kommer en annan, särskildt viktig omständighet. Om man bortser från dessa valmän, som icke alls rösta, och endast tar hänsyn till dem, som aktivt deltaga i valet, finner man, att en högst betydande procent af dem icke får sina kandidater valda och följaktligen utestänges från möjligheten att öfva något inflytande på Andra Kammarens sammansättning. De valmän, som verkligen bli representerade, utgöra i vårt land icke mycket öfver hälften af de röstades hela antal.

Detta beror naturligtvis på majoritetsvalens natur. Endast den segrande kandidatens röster få något värde. Motkandidatens röster — ofta endast obetydligt understigande hans lyckligare medtäflares — äfvensom öfriga röster bli fullständigt värdelösa.

Med dessa fakta för ögonen är det lätt att tänka sig, hurudana förhållandena i vårt land skulle bli efter införande af allmän rösträtt med majoritetsval. Om man antager, att omkring 500,000 valmän komme att deltaga i valen, så skulle af dessa endast omkring 300,000 lyckas att få sina kandidater valda. Resten af valmännen, sålunda omkring 200,000, skulle bli fullständigt utan någon af dem själfva vald representation i Andra Kammaren, alltså faktiskt i samma ställning som de rösträttslösa.

Rösträttsreformen kan emellertid omöjligt afvisas; förr eller senare måste den genomföras. Man tycker då, att vid denna öfvergång från gammalt till nytt borde det vara särskildt Andra Kammarens ledamöter angeläget att sorgfälligt vaka öfver, att den nuvarande valmanskåren icke blir för svagt representerad i en genom rösträttsutvidgningen reformerad Andra Kammare. Den kår, som hittills genom sina val bestämt Andra Kammarens sammansättning, är nämligen icke att betrakta som »en reaktionär massa» eller dylikt, utan tvärtom i viss mening kanske att anse som kärnan af folket. Den utgöres till största delen af personer i anspråkslösa ekonomiska förhållanden, men som dock äro i stånd att bilda sig ett jämförelsevis själfständigt omdöme i viktiga samhällsfrågor. Så godt som hela den för samhället så utomordentligt betydelsefulla medelklassen är att hänföra hit.

Men nu är att märka, att, som bekant, denna kår genom rösträttsreformen skulle komma att utgöra endast omkring en tredjedel af den blifvande valmanskåren. Behöfver det påpekas, att genom majoritetssystemet utsikterna då för de nuvarande valmännens tillbörliga och rättvisa representation i en blifvande Andra Kammare ställa sig skäligen

mörka? Men hvem skall bevaka och tillgodose deras rätt som samhällsmedlemmar om icke just den nuvarande Andra Kammaren, deras egna ombud och förtroendemän? Och huru är detta under förhanden varande omständigheter möjligt annorlunda än genom accepterande af det proportionella valsättet?

Många, som inse, att ett resonemang som detta i mycket är riktigt, vilja dock icke ta konsekvenserna däraf af fruktan för, att om den nuvarande valmanskåren i framtiden skulle bli representerad i förhållande till sin styrka, den på samma gång kunde föra med sig in i Andra Kammaren ett af Första Kammaren behärskadt förmögenhetsintresse, som med Första Kammarens bestånd skulle kunna bestämma utgången af gemensamma omröstningar. Men borde icke tiden snart vara mogen för det öppna och ärliga erkännandet, att dessa farhågor endast hvila på mycket svagt grundade subjektiva förmodanden?

I Kungl. Maj:ts rösträttsproposition beräknas de mera bemedlade komma att utgöra ungefär $\frac{1}{10}$ af hela valmanskåren. Men finnes det verkligen någon med politisk erfarenhet, som tror på, att t. ex. dessa, som af fastighet beräknas ha en inkomst af 1,000 till 2,000 kronor — och som helt säkert måste bli högeligen förvånade öfver, att de anses företräda ett »förmögenhetsintresse» — skola i Andra Kammaren komma att invälja förstakammar-män? Nej, framtidens Andra Kammare torde icke komma att inrymma några ensidiga förmögenhetsintressen; den blir efter allt att döma småfolkets representantförsamling i den mest vidsträckta bemärkelse och från denna synpunkt en homogen och enig kammare. De proportionella valen mäktade icke rubba detta förhållande.

Allt hvad vi veta om majoritetsvalen lär oss, att de till sina verkningar äro högst nyckfulla och växlande: vid ett tillfälle låta de i ett och samma land ett visst parti få alldeles för många representanter, vid ett annat alldeles för få. Någon gång visa sig deras verkningar sådana, att man kan säga, att de låta partierna bli någorlunda proportionellt representerade. Det är omöjligt att säga, hvart de skulle kunna leda i vårt land efter den allmänna rösträttens införande. Särskildt äfventyrliga bli de, om valkretsindelningen är otillfredsställande, t. ex. vid ett system med blandade flermans- och sins emellan olika stora enmansvalkretsar. Med de proportionella valen däremot vet man långt bättre, hvad man går till mötes: de gifva stadga åt de politiska valen och någon möjlighet att öfverblicka utvecklingen på hithörande område. En arbetarepolitik, som insåge vikten af den säkerhet, de proportionella valen erbjuda, skulle näppeligen i brådkastet öfverlämna

sig åt majoritetsvalslosteriets ytterst osäkra, fastän måhända lockande möjligheter. I utlandet, i Tyskland, Frankrike, Italien, England, Österrike och andra länder äro ju till och med socialdemokrater anhängare af det proportionella valsättet.

Lyckligt hade ju varit, om den metod för proportionella val, som den af Kungl. Maj:t tillsatta kommittén utarbetat, hade varit sådan, att inga som helst eller åtminstone inga väsentliga anmärkningar kunnat riktas mot densamma. Detta är dock knappast förhållandet. Utan att ingå på en detaljerad kritik, vill jag inskränka mig till att här framhålla några invändningar, som synas mig förtjänta att särskildt tagas i betraktande.

Af vallagsförslaget 26 § framgår, att ingen kan bli vald till riksdagsman, som icke i behörig ordning därtill blifvit föreslagen. Kandidat skall föreslås, icke omedelbart före valet, utan hela sex veckor före detsamma. Den enskilde valmannen har icke rätt att ensam föreslå kandidat, utan det måste vara minst tjugo valmän, som förenat sig om att föreslå honom, för att förslaget skall vara giltigt. Men icke nog härmed. Sedan kandidaterna äro föreslagna, gäller det att riktigt fördela alla dessa kandidatnamn på listor (vallistorna), hvilket skall ske tre veckor före valet (se § 33). Detta är måhända valförberedelsernas allra ömtåligaste och ansvarsfullaste del. Det kan starkt betvivlas, om ett så beskaffadt val rätteligen kan kallas omedelbart. Men nu föreslås i den kungl. rösträttspropositionen i 19 § riksdagsordningen följande: »Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara.» Det är då klart, att, om valen skola vara proportionella, de icke få vara på så sätt proportionella, att de samtidigt — eller kanske just på grund af sin proportionalitet — förlora egenskapen att vara omedelbara. Men valen enligt kommitterades metod kunna knappast betraktas som i strängaste mening omedelbara. Det ser sålunda ut, som skulle vallagsförslaget på denna punkt löpa fara att komma i strid med riksdagsordningens § 19.

En annan anmärkning skulle jag vilja framställa. I vallagsförslagets § 48 heter det: »Valmannen vare ej bunden att rösta uteslutande inom en vallista på röstsedeln, utan äge full frihet att rösta på kandidater å skilda listor.» Det är svårt att inse, hur man kunnat införa en bestämmelse sådan som denna. Vid proportionella listval blir det

ju i första hand de olika listorna, som täfla med hvarandra om segern. Därför är det ett oeftergiffigt villkor för partiets framgång, att valmän, som tillhöra samma parti, så mycket som möjligt samla sina röster på den lista, som representerar deras politiska färg. Vidare är det af fullt ut lika stor betydelse, att ett visst politiskt parti icke uppträder med mer än *en enda lista* inom valkretsen; ett brott mot denna regel kan bli ödesdigert för utgången af valet. Men om nu valmannen delar upp sin röst på skilda listor, så måste detta innebära, att han på ett ytterligt riskabelt sätt splittrar och därigenom försvagar, kanske rent af tillintetgör sin röstkraft. Han kan därigenom aldrig på förhand veta, huru hans röstning kommer att verka, det är till och med möjligt, att hans röst kommer att främja valet af en motståndare. Inom sin egen lista däremot må ju valmannen vid listval äga frihet att — om han så finner önskligt — fördela sin röst på olika kandidater ty därigenom kommer dock alltid hans röst denna och endast denna lista till godo.

Kommitterades metod är baserad på den s. k. d'Hondtska fördelningsregeln. Men denna regel åstadkommer icke alltid en matematiskt rättvis fördelning, hvilket hvar och en, som något närmare studerar sig in i denna sak, måste medgifva. Denna fördelningsregels användning i utlandet må vara motiverad af där rådande förhållanden. Hos oss åter hade man utan tvekan kunnat förorda den fördelningsregel, som benämnts »*valkvot och högsta öfverskott*» och som både är matematiskt exakt, enkel och lättfattlig. (Se bilagan A.)

En proportionell valmetod, som icke lider af ofvan anförda olägenheter, skulle däremot, synes det mig, kunna vinnas med tillämpning af bestämmelsen, att *vid val antecknar hvarje valman å sin röstsedel både partinamn och kandidatnamn*, d. v. s. dels namnet på det parti, han som valman sluter sig till, dels namnet på den kandidat eller de kandidater, han vill skänka sin röst. Hvarje röstande skulle sålunda blott äga en röst, men denna skulle han antingen kunna afgifva odelad å en enda person eller — om han så funne lämpligt — fördela på flere namn, dock icke öfverstigande det antal, som valkretsen ägde rätt att utse.

Vid röstsammanräkningen skulle de röstsedlar, som hade samma partibeteckning särskiljas från de öfriga och räknas för sig. Därigenom

erfore man omedelbart hvarje partis styrka. Partierna skulle erhålla representantplatser i proportion till sin storlek, fördelade enligt regeln »valkvot och högsta öfverskott». Visar det sig härvid, att ett parti är så stort, att det kan tillsätta två eller flera representanter, förklaras inom ett sådant parti de valda, som erhållit de flesta rösterna. (Se vidare härom bilagan B.)

Önskligt vore utan tvifvel för att gifva stadga åt valproceduren, att de partier, som uppträdde vid valet erhöle officiell karaktär. Detta skulle lätt nog kunna ske exempelvis därigenom, att ett visst, ej för litet antal valmän (50 eller kanske 100) tillräcklig tid före valet inför Konungens befallningshafvande förklarade sig ämna såsom parti under en viss partibeteckning deltaga i valet.

Det är alldeles tydligt, att med denna metod det aldrig kan inträffa, att en valman omedvetet skall kunna främja t. ex. ett vänsterval genom att rösta med ett högerparti o. d. Hvarje röst kommer ofelbart det parti till godo, som står antecknad på sedeln. Och äfven om valmannen icke skulle lyckas att få just den person vald, som han uppsatt på sin röstsedel, så kan han alltid — såvida han tillhör ett någorlunda betydande parti — vara viss om att hans röst skall bidraga till valet af en annan partikamrat inom valkretsen.

Äfven mindre fast organiserade partier skulle lyckas komma till sin rätt. Ty, som man lätt finner, tjänstgör den nämnda partibeteckningen som ett partiet sammanslutande band, hvilket på ett, man kan nästan säga, automatiskt sätt genomför den erforderliga partigrupperingen och gör valhandlingen mindre beroende af alla slags valledningar, valöfverstyrelser, officiella valförberedelser o. d. Den enskildes själfbestämningsrätt blir här i jämförelse med kommittéförslaget i högst betydande mån utvidgad. Metoden befriar vidare från en mängd af de svårigheter, som sammanhännga med vårt lands stora ytareal och fåtaligheten af vår glest spridda befolkning och lämpar sig lika bra för större som mindre valkretsar.

Förslaget löser vidare på ett synnerligen enkelt sätt den nu så brännande frågan, huruvida land och stad böra välja hvar för sig eller tillsammans. Det finnes nämligen med tillämpning af denna metod intet som hindrar stadsinneväpnare i en länsvalkrets att sammansluta sig till ett särskildt parti under gemensam partibeteckning, och det finnes heller ingenting som hindrar, att de stadsinneväpnare, som vilja välja tillsammans med partier på landsbygden, i detta afseende äga full frihet och själfbestämningsrätt.

Hela valproceduren blir öfverskådligare, lättfattligare, enklare:

på hvarje stadium af sin fortgång befrias den från en mängd tyngande och öfverflödiga bestämmelser. Val enligt denna metod torde icke heller bli förenade med synnerligt stora kostnader.

Det är partibeteckningen, som väsentligen åstadkommer denna stora förenkling. Man må icke föreställa sig, att partibeteckningen är någon nyhet i och för sig eller att därigenom något band lägges på valmannens frihet. Raka motsatsen är just fallet. I Norge tillämpas partibeteckningen vid såväl politiska som kommunala val, hvilka senare som bekant äro proportionella och, efter hvad jag inhämtat af meddelande från detta land, råder där icke någon meningsskillnad därom, att den är ett synnerligen praktiskt medel att ordna valhandlingen. (Se bilagan C.)

Det torde här äfven böra framhållas det sammanhang, i hvilket partibeteckningen omnämnes i Kungl. Maj:ts senaste rösträttsproposition, sid. 26.

Det är knappast riktigt, när man påstår, att genom en dylik partibeteckning partivänget och partiväsendet skulle tillspetsas. Redan med vårt nuvarande valsätt måste en valman för att kunna uträtta något i politiska ting sammansluta sig med andra. Det är de stora väljaremassorna, som afgöra »slaget», och den enskilde får betydelse endast för såvidt han sluter sig till den ena eller andra af de valmansfloccar, mellan hvilka hufvuddrabbningen står. De, som icke vilja tillhöra någon af dessa hufvudgrupper, sätta sig därmed själfva ur spelet. Redan vid våra nuvarande val blir det nära nog alldeles nödvändigt, att de täflande valmansgrupperna uppträda under vissa bestämda namn. Hvarför då motarbeta en sak, som i sig är naturlig och som man under alla omständigheter i realiteten icke kan komma ifrån?

Konstitutionsutskottet yttrade förra året vid behandlingen af min motion, som redan är framhållet, att den icke innehöll någon garanti mot valmissbruk genom användande af oriktig partibeteckning. Denna utskottets enda anmärkning nödgas jag alltså något uppehålla mig vid.

Huru beskaffadt skall ett parti vara för att det kunde vänta sig någon fördel af att använda oriktig partibeteckning? Sannolikt har man haft i tankarna ett svagare parti, som söker innästla sig hos ett annat starkare för att genom antagande af dess beteckning få en af sina kandidater vald. Men vet detta svaga parti icke med säkerhet, att dess styrka når upp till valkvoten, så löper det fara att genom ett sådant tilltag bortkasta alla sina röster till förmån för det större partiet, som därigenom får sin röstsiffra väsentligt höjd. Vet å andra sidan det mindre partiet med säkerhet, att dess röststyrka når upp till valkvoten,

så behöfver det icke hänga sig på ett annat, utan kan själfständigt genomdrifva sin kandidat. Vet slutligen ifrågavarande parti icke på förhand, att det disponerar öfver valkvoten, men dock i själfva verket vid valet befunnits göra det, så var ju partiet berättigadt att få en representant vare sig det uppträdt under falskt namn eller icke. Detta nu under förutsättning, att båda partierna stå samlade om sina kandidater. Är däremot det större splittradt på alltför många, då skulle visserligen det mindre, om det hade kännedom därom och själfstode fullständigt enigt om sin kandidat, möjligen ha någon fördel af att uppträda under falsk partibeteckning, för såvidt denna manöver kunde företagas obemärkt, hvilket vid dessa val med all deras agitation är hardt när otänkbart. För öfrigt må framhållas, att en viss grad af sammanhållning fordras vid alla politiska val. Ingen valmetod i världen af hvad slag den vara må kan skänka valmännen sammanhållning, utan den få de skaffa sig själfva.

Å andra sidan skulle man ju kunna uppkonstruera det fallet, att ett större parti skulle genom att rösta med ett mindre partis beteckning vilja på detta sätt uppsluka detta parti för att vinna dess röster. Men denna sannolikhet är väl i själfva verket ytterst ringa, och risken för det större partiet att rollerna kanske blefve ombytta så stor, att man icke behöfver spilla många ord på en sådan eventualitet utan kan beteckna den som en ren spekulation. Och i själfva verket synas mig alla de invändningar, jag under hand hört framställas mot metoden i fråga, röra sig på spekulationens område eller om undantags- och gränfall, ty i praktiken är det alldeles visst, att intresset och fördelen är det allena afgörande för huru ett parti ställer sig. Det väger fördelar mot olägenheter, innan det går att handla på ena eller andra sättet, och det torde vara utom all fråga, att fördelarne i detta fall befinnas vara på samma sida som ärligheten och olägenheterna på samma sida som sveket. Dessutom är det väl att märka, att ett tillämnadt svikligt förfarande efter all sannolikhet skulle bli röjdt i förväg, ty politiska val ske icke i skumrasket utan under offentlighetens kontroll och efter förberedelser, som hvar man kan följa. På så sätt erhålles den garanti mot valmissbruk, som konstitutionsutskottet saknat i motionen.

Mitt önskemål är närmast, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbete ett vallagsförslag, byggdt på den proportionella metod, som jag här ofvan tillåtit mig utveckla, hvilket icke torde medföra några större svårigheter. Därigenom skulle Riksdagen i framtiden — för den händelse frågan åter kommer upp — vara i tillfälle att sins emellan jämföra två olika, fullständigt utarbetade vallagsförslag, det ena mera inveckladt, det andra i hög grad enkelt. Då min motion sålunda endast går ut på att skaffa ett rikare material för en viktig samhällsfrågas allsidiga och tillförlitliga bedömande, borde väl Riksdagen knappast vägra sitt understöd åt en sådan begäran. Äfven personer, som ställa sig tveksamma inför det proportionella valsättet öfver hufvud, borde kunna sympatisera med detta syfte. Man skulle därmed icke ha bundit sin handlingsfrihet eller afgifvit några löften för framtiden med afseende på den ena eller andra metoden. På sin höjd hade man därmed gifvit tillkänna, att man icke ställde sig ovillig mot de sträfvanden, som gå ut på att göra den proportionella valmetoden så folkligt tilltalande som möjligt.

På grund af hvad jag här ofvan framhållit tillåter jag mig i anledning af Kungl. Maj:ts proposition vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbete och för Riksdagen framlägga ett förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare, byggdt på den proportionella valmetod, jag i ofvanstående motion tillåtit mig framställa.

Stockholm den 28 mars 1905.

C. Hj. Setterberg.

Bilaga A.

Huru olika den d'Hondtska fördelningsregeln och regeln »valkvot och största öfverskott» kunna verka torde framgå af nedanstående exempel, som afsiktligt hämtats ur kommitténs utlåtande (sid. 132). I en valkrets erhålla nedanstående elfva listor följande röstetal:

listan	1	erhåller	.....	5,012	röster
”	2	”	.....	1,116	”
”	3	”	.....	4,687	”
”	4	”	.....	902	”
”	5	”	.....	807	”
”	6	”	.....	80	”
”	7	”	.....	7	”
”	8	”	.....	0	”
”	9	”	.....	0	”
”	10	”	.....	1,372	”
”	11	”	.....	31	”

Enligt d'Hondts regel erhåller här första listan 5 platser, men enligt »största öfverskottets» regel endast 4; fjärde listan erhåller enligt den förra regeln icke en enda plats, enligt den senare regeln däremot *en* plats. För öfrigt bli resultaten lika. Skillnaden är här sålunda högst afsevärd och kan naturligtvis bli ännu mer betydande, om man tänker på valens utgång i samtliga valkretsarne. Att det är »högsta öfverskottets» regel, som är den proportionellt riktiga, kan hvar och en kontrollera.

Det säges så ofta och styrkes till och med med siffror, att det proportionella valsättet icke alltid verkar på siffran så proportionellt, som afsedt varit. Denna anmärkning är riktig. Men felet kan, som ofvanstående exempel visar, ligga hos fördelningsregeln. De exempel, man anför, hämtas vanligen från valen i Belgien. Men det belgiska förslaget är byggt på den d'Hondtska fördelningsregeln.

Bilaga B.

Vid röstsammanräkningen uträknas, såsom ofvan är antydt, dels huru många röster hvarje parti *för sig*, dels huru många röster parterna *inalles* erhållit. Denna senare summa — som sålunda angifver totalsumman af alla inom valkretsen afgifna röstsedlar — divideras därefter vid 7-mansvalkretsar med 7, vid 6-mansvalkretsar med 6 o. s. v. Den härvid uppkomna kvoten blir »valkvoten». Med tillhjälp af denna valkvot bestämmes på sätt, exemplet här nedan visar, hvilka de partier äro, som lyckats eröfra platser, och huru många platser hvarje sådant parti äger att besätta. Vid denna uträkning användes icke den d'Hondtska regeln, utan vanlig enkel division eller den fördelningsregel, som plägar kallas »valkvot och största öfverskott» och som torde vara den i proportionellt afseende mest koncisa af alla.

Ett exempel. Inom en valkrets — låt oss säga en 5-mansvalkrets — uppträda vid valet t. ex. 7 partier, som kunna benämnas A, B, C o. s. v. Vi antaga, att vid röstsammanräkningen vid valets slut de olika partierna erhållit röster till det antal, som nedanstående tabell visar:

Partiet A	1,560 röster,
” B	2,133 ”
” C	1,327 ”
” D	59 ”
” E	389 ”
” F	634 ”
” G	98 ”

Alla partierna summa 6,200 röster.

Valkvoten blir här — eftersom detta är en 5-mansvalkrets — $6,200 : 5 = 1,240$. Denna valkvot ingår, som man finner af tabellen, i röstetalen för partierna A, B och C, men däremot icke i de öfriga partiernas röstetal. A, B och C kunna sålunda göra anspråk på att bli representerade. Följaktligen förklaras inom hvar och ett af dessa partier den kandidat vald, som erhållit de flesta rösterna, hvarigenom 3 kandidater omedelbart äro utsedda.

Återstår att tillsätta de öfriga 2 representanterna. Som man ser af tabellen öfverstiga röstetalen för partierna A, B och C valkvoten med vissa »öfverskott», som äro följande:

A:s öfverskott	1,560	—	1,240	=	320.
B:s ,, ...	2,133	—	1,240	=	893.
C:s ,, ...	1,327	—	1,240	=	87.

Man jämför dessa öfverskott med röstetalen för partierna D, E, F och G, hvarvid det visar sig, att de båda högsta siffrorna, 893 och 634, tillhöra partierna B och F. Alltså äger B att välja ännu en representant, och F erhåller den återstående.

Resultatet af det hela blir, att B erhåller två representanter samt A en, C en och F en representant.

Bilaga C.

Meddelande från sekreteraren i en norsk politisk förening i Kristiania:

Saavel ved stortingsvalg som ved kommunale valg kan de forskjellige partier i Norge benytte sig af »partinavn». Hvad angaar *stortingsvalg*, er dette foranlediget derved, at der er indført adgang til at benytte stemmesedler med de officielle partinavne istedetfor stemmesedler, hvor samtlige valgmands navne er opførte. Man kan saaledes i Christiania benytte en stemmeseddel, som heder: »Det konservative partis liste», istedetfor den egentlige stemmeseddel, som lyder paa ca. 900 navne. Denne praktiske reform blev dels indført af hensigtsmæssighedshensyn, dels og fornemmelig af hensyn til den samtidig indførte adgang til at afgive stemme fra udlandet, i det dette kan gjøres saa lang tid för valget, at de enkelte partiers lister endnu ikke er istandbragte.

Ved *kommunevalg* er der ogsaa anledning til at benytte partinavn. Dette er her foranlediget ved indførelsen af forholdstalsvalg. Hvor dette benyttes, kan hvilketsomhelst parti eller gruppe, som ønsker at benytte en bestemt stemmeliste, anmelde denne liste for valgstyret under det navn, som ønskes benyttet. Er saadan anmeldelse försömt, blir vedkommende liste ikke at behandle efter reglerne for forholdvalg.

Ved stortingsvalg er det kun de store politiske partier, som optræder paa ovennævnte maade, nemlig »det konservative parti», »venstre», »det moderate parti», »centrum» og »det norske arbeiderparti». Ved kommunevalg er adgangen aaben for hvemsomhelst. »Afholdsfolkets liste» og »nordre bydels liste» er saaledes fuldt lovmedholdeligt.

Det vil efter det her oplyste forstaaes, at der ikke egentlig er anledning til at tale om, hvorvidt benyttelsen af partinavne er populært eller ikke. Det er en følge af forskjellige reformer paa det herhenhörende omraade, og om disse reformers betimelighed er der selvfølgelig delte meninger; men at dette med partilister og partinavne er en ganske praktisk maade at ordne enkelte sider ved disse reformer paa, det vil der formentlig kunne paaregnes enstemmighed om fra deres side, som er inde i tingene.